

Орлова Ксенія,
здобувачка вищої освіти спеціальності 053 Психологія,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6543-1343>

Науковий керівник:
Доній Вікторія,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
кандидат філологічних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4883-2423>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН НА ГЕНДЕРНІ УЯВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У сучасній гуманітаристиці гендер розглядається не лише як похідна біологічної статі, а передусім як результат соціального конструювання. Йдеться про сукупність очікувань, норм, моделей поведінки та символічних значень, які суспільство формує щодо жінок і чоловіків. У процесі соціалізації особистість засвоює ці уявлення через виховання, освітнє середовище, культуру, мову та повсякденні практики.

Інтенсивні соціальні процеси останніх десятиліть – економічні реформи, урбанізація, глобалізаційні впливи та активізація рухів за права жінок – спричинили суттєву трансформацію усталених гендерних моделей. Традиційний розподіл ролей, за якого чоловік асоціювався з економічним забезпеченням родини, а жінка – з домашньою сферою, поступово втрачає безумовний характер. Натомість формується модель партнерських відносин, що передбачає рівномірний розподіл відповідальності у сімейному та професійному житті. Водночас цей процес відбувається нерівномірно: у різних країнах і соціальних групах швидкість змін залежить від культурних традицій, рівня економічного розвитку та освітніх можливостей [2, с. 34].

Важливу роль у переосмисленні гендерних установок відіграють державні реформи, правові ініціативи та міжнародні стандарти у сфері прав людини. Законодавче закріплення принципів рівності, запровадження антидискримінаційних норм і розвиток інституційної підтримки сприяють формуванню нової суспільної свідомості. В українському контексті значний вплив мають процеси європейської інтеграції та адаптація національного законодавства до міжнародних зобов'язань.

Суттєвим фактором сучасних змін є розвиток цифрових технологій та соціальних мереж. Онлайн-середовище створює нові можливості для самовираження, формування власного образу та обміну досвідом. Через цифрові платформи особистість може репрезентувати себе поза межами традиційних соціальних обмежень, що сприяє переосмисленню гендерних ролей. Разом із тим цифровий простір здатен не лише руйнувати стереотипи, а й відтворювати їх, посилюючи стандарти зовнішності чи поведінки [4, с. 57].

Попри позитивні зрушення, гендерні стереотипи продовжують зберігати вплив на свідомість людей. Вони закріплюються через традиції, сімейні установки, освітні програми та медіапростір, формуючи стійкі уявлення про «належну» поведінку чоловіків і жінок. Ці установки впливають на професійний вибір, розподіл обов'язків, рівень амбіцій та самооцінку. Навіть за умов законодавчої рівності стереотипні очікування можуть стримувати особистісний розвиток і професійну реалізацію.

Соціальні зміни у сфері гендерних відносин мають безпосередній вплив на психологічне самопочуття людини. З одного боку, розширення ролей і можливостей сприяє підвищенню автономії та самореалізації. З іншого – швидкі трансформації можуть викликати внутрішній конфлікт у тих осіб, чиї переконання сформувалися в межах традиційної системи цінностей. Невідповідність між соціальними очікуваннями та власною ідентичністю здатна спричиняти напруження, почуття невпевненості або соціальної ізоляції [5, с. 31].

Важливим рушієм трансформацій є діяльність громадських організацій і правозахисних ініціатив. Публічні дискусії, інформаційні кампанії та освітні програми формують нові підходи до розуміння ролі жінок і чоловіків у суспільстві. Акцент робиться на забезпеченні рівного доступу до ресурсів, можливостей працевлаштування, участі у прийнятті рішень та захисті від насильства. Соціальний активізм сприяє зміні нормативних уявлень і розширює межі допустимого соціального вибору для кожної особистості незалежно від статі [1, с. 64].

Гендерні процеси сьогодні розгортаються у глобальному масштабі. Міжнародні організації, транснаціональні комунікації та культурний обмін сприяють поширенню стандартів гендерної рівності. Водночас глобалізація може вступати в суперечність із традиційними цінностями окремих суспільств, що зумовлює напруження між модернізаційними тенденціями та збереженням культурної ідентичності. У різних країнах зміни відбуваються з різною інтенсивністю, що залежить від історичного досвіду, релігійних традицій і соціально-економічного розвитку.

Перспективи розвитку гендерних уявлень пов'язані з подальшою демократизацією суспільства, удосконаленням освітньої політики та підви-

щенням рівня правової культури. Розширення можливостей для самореалізації, доступ до якісної освіти й формування культури рівноправного партнерства сприятимуть закріпленню нових соціальних стандартів. Водночас важливо враховувати культурні особливості кожного суспільства, забезпечуючи баланс між універсальними принципами рівності та повагою до традицій [3, с. 53].

Отже, соціальні зміни істотно впливають на формування та трансформацію гендерних уявлень особистості, зумовлюючи перегляд традиційних ролей, розширення можливостей самореалізації та утвердження принципів рівності. Економічні, політичні, культурні й цифрові трансформації сприяють формуванню більш гнучких моделей гендерної ідентичності, водночас зберігаючи певні суперечності між модернізаційними тенденціями та установленими стереотипами.

Список використаних джерел:

1. Гребенюк О. С. Гендерна ідентичність у психології особистості. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. 152 с.
2. Коваленко А. А. Гендерні ролі в українських ЗМІ: контекст соціалізації. *Мас-медіа та суспільство*. 2020. № 3. С. 33–39.
3. Олійник І. Б. Гендерна культура сучасної молоді в Україні: соціально-психологічний аспект. Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 198 с.
4. Сафончик О. А. Гендерна соціалізація в контексті особистісного розвитку. *Психологічний журнал*. 2020. № 2. С. 56–62.
5. Чеснова Н. В. Вплив гендерних стереотипів на формування особистості. *Психологія і педагогіка*. 2021. № 1. С. 29–35.